

BYTOSTI VYŠŠÍCH SVĚTŮ A JEJICH PŮSOBENÍ

GA 102

Rudolf Steiner

Ze stanoviska duchovní vědy budeme dnes hovořit o skutečnostech a bytostech ve vyšších světech a o souvislosti těchto bytostí a skutečností s člověkem. Ačkoli by se mohlo zdát, že to v theosofické pobočce není nutné, je třeba předem upozornit, že dnešní přednáška bude patřit k těm, které jsou vysloveny pro theosofy na pokročilém stupni. I něco takového musí být někdy v theosofické pobočce možné. Kdo se proto těchto pondělních přednášek účastní teprve kratší čas, může být tím, o čem se dnes bude mluvit, možná ještě poněkud zaskočen; nepokročili bychom však dále, kdybychom jednou také neprohráli věci náležející do vyšších oborů theosofie. Kdo je snad úplným nováčkem a třeba očekává, že ho teprve přesvědčíme o duchovně-vědeckých pravdách, ten by leccos z toho, o čem dnes bude řeč, mohl považovat za šílenost; ale i těchto oblastí se občas musíme dotknout.

Z přednášek, které se zde poslední dobou konaly,¹ jste mohli poznat, že když z fyzické pláně jasnoživě vystupujeme do vyšších světů, setkáváme se tam s bytostmi, které sice nepatří k našemu fyzickému světu, jsou však jako bytosti vyšších světů natolik v sobě ucelené, že je můžeme pro ony světy označit za osoby, stejně jako označujeme za osoby tady na fyzické pláni lidi. Viděli jste, že celé stejně či podobně utvářené skupiny zvířat patří společně ke skupinové duši neboli skupinovému Já a že se s duší lvů, s duší tygrů a s jinými skupinovými Já zvířat setkáváme na astrální pláni jako s ucelenými osobami, které tu můžeme potkat, když si - triviálně řečeno - vyjdeme na procházku po astrální pláni, podobně jako se zde ve fyzickém světě můžeme potkat s člověkem. V ještě vyšších oblastech, na pláni devachanu, nacházíme rovněž Já celých rostlinných skupin, a v nejvyšších partiích devachanu pak nacházíme Já nerostů jako ucelené osobnosti, jakými jsou zde na fyzické pláni lidé.

Z toho vidíme, že se v těchto vyšších světech setkáváme s jistými bytostmi, které takřikajíc své orgány, své jednotlivé články vystrkují až do fyzického světa. Kdyby člověk ukázal své prsty tak, že by je prostrčil otvorem v závěsu nebo papírové stěně, pak bychom z něj viděli jen oněch deset prstů; on sám by byl za stěnou. Podobně je tomu se skupinovými Já zvířat. Fyzickými očima zde vidíme něco, co sem vyšší bytosti astrální pláně vystrkují jako své články, zatímco jejich Já je za stěnou - za

stěnou, která odděluje fyzický svět od astrálního. A tak je tomu odpovídajícím způsobem i s jinými skupinovými Já, se skupinovými Já rostlin nebo nerostného světa.

Když se z tohoto výchozího bodu fyzického světa vydáme do vyšších světů, setkáme se zde nejen s právě uvedenými bytostmi, které své články vystrkují sem do fyzického světa, nýbrž setkáme se s množstvím jiných bytostí, jež můžeme pro ony světy rovněž označit za v sobě ucelené osobnosti, jejichž fyzické články však nejsou tak bezprostředně názorné a prokazatelné jako fyzické články uvedených skupinových Já zvířat, rostlin a nerostů.

Astrální i devachanská pláň jsou zkrátka velmi zabydlenými světy a najdeme tam leckteré bytosti, které sice nemůžeme zde na fyzické pláni pozorovat v jejich projevech tak hmatatelně, přesto jsou tu jejich působení a činy patrné, a které mají s fyzickou plání, s naším dnešním lidským životem velmi mnoho do činění. Lidský život nepochopíme, nevíme-li, že v něm působí takovéto bytosti, žijící ve vyšších světech. V lidském těle samotném se odehrává mnohé, co člověk nemá ve své moci, co není výrazem lidského Já, nýbrž činem, působením, projevem bytostí vyšších světů. O těchto věcech dnes budeme mluvit.

Podíváme-li se na astrální pláň, setkáme se zde s jistými bytostmi - je to jen jeden druh mezi mnoha jinými - které se mezi bytostmi fyzické pláně, jež můžeme zprvu pozorovat, na první pohled nijak neprojevují, ale přesto s naší fyzickou plání souvisí. Setkáváme se s nimi na astrální pláni jako s astrálními bytostmi s vyloženou vůlí, s vyloženými záměry. Tyto bytosti existují v našem bezprostředním světě tak, že se s nimi, jak jsem řekl, můžeme setkat na astrální pláni; jsou však příbuzné, patří k témuž druhu bytostí, jež obývají náš dnešní Měsíc, ba dokonce existují na našem dnešním Měsíci v jistém ohledu fyzicky. Ten, kdo se k těmto věcem dokáže jasnozřivě přiblížit, ví, že to jsou bytosti, které tam, na jevišti Měsíce, jsou bytostmi v jistém ohledu podobnými člověku, jen s tím rozdílem, že jsou oproti člověku trpaslíky, neboť stěží dosahují výšky šestiletého až sedmiletého dítěte. Tam na Měsíci se jim skýtá zvláštní příležitost k činnosti. Fyzické poměry jsou tam zcela jiné; například atmosféra je tam úplně jiná, a důsledkem je, že tyto bytosti, když se takřikajíc stáhnou zpět do své domoviny, zde získávají schopnost ohromně řvát, vydávat ohromně silné, strašlivé zvuky. Tyto trpasličí bytosti se mohou v našem světě zdržovat jako astrální bytosti.

Poměry ve vyšších světech si totiž musíte představovat jako mnohem složitější, než si je lidé obvykle představují. Jakmile mluvíme o vyšších světech, máme co dělat se souvislostí mezi jednotlivými planetami; souvislost mezi Měsícem a Zemí tak existuje podobným způsobem, jako když například telefonujete z Berlína do Hamburku, takže bytosti žijící na Měsíci mohou za pomoci astrálních sil působit na Zemi. Tyto bytosti jsou, mohli bychom říci, pouze špatnou, odvrácenou stranou jiných bytostí, které

rovněž nacházíme v astrálním světě: dobrých bytostí, které jsou, srovnáme-li je se současnou i tou nejmírnější lidskou povahou, ještě mnohem, mnohem mírnější, jsou velmi mírné i s ohledem na mluvu. Jsou to bytosti, jejichž mluva nemá onu drobitost jako lidská řeč, při níž se nejprve musí dlouze přemýšlet, má-li se člověk vyjádřit, má-li své myšlenky a představy odít do slov. Mohli bychom říci, že těmto bytostem plynou ze rtů myšlenky, nikoli jen výraz myšlenek ve slovech, nýbrž myšlenky samotné jim plynou ze rtů v mírné mluvě. Tyto bytosti najdete také v našem astrálním světě; své vlastní jeviště mají opět na jiné planetě. Jako mají prvně jmenované bytosti svůj domov na Měsíci, mají ho tyto bytosti na Marsu; ten obývají a jsou dokonce jeho hlavním obyvatelstvem, tak jako jsou jisté lidské rasy hlavním obyvatelstvem naší Země.

Budeme-li stoupat výš k devachanské pláni, najdeme jisté bytosti, které jsou co do své osobitosti také mírné, pokojné povahy a které jsou v jistém ohledu neobyčejně chytré. Jako je domovinou prvně jmenovaných bytostí Měsíc a Mars, je vlastní domovinou těchto druhých bytostí, které nacházíme na devachanské pláni, planeta Venuše. Na Venuši ovšem najdeme ještě jeden druh bytostí, které - na rozdíl od oněch bytostí mírných a líbezných - představují divokou, zběsilou odrůdu, jejíž hlavní zaměstnání spočívá ve vzájemné válce a loupeži.

Ve vyšších partiích devachanské pláně pak najdeme jisté bytosti dvojího druhu, které se dají velmi obtížně popsat. Můžeme to udělat jen pomocí přirovnání, když řekneme, že jsou nekonečně vynalézavé a v každém okamžiku života něco vynalézají; nebylo by totiž správné, kdybychom řekli, že si to vymýšlejí. Tato vynalézavost u nich existuje zhruba v takové podobě, jako kdybychom se podívali na nějakou věc a v tutéž chvíli - už při pouhém pohledu na ni - bychom dostali nápad, jak bychom ji mohli vytvořit úplně jinak. Okamžitě u nich dochází k vynalezení. Proti těmto bytostem, jejichž domovem je Saturn, stojí jiné bytosti, které se zase jeví jako jejich odvrácená strana: divoké, příšerné bytosti, které všechno, co v člověku žije v podobě divokého smyslného chtíče a žádosti, mají v ještě mnohem vyšší, strašlivější míře.

Rozhodně tomu není tak, že by uvedené bytosti neměly žádný vztah k našemu životu; jejich činy, jejich působení a projevy zasahují do našeho života a jejich působení je pro člověka nadaného jasnozřivostí citelné zejména tehdy, nastanou-li na Zemi jisté poměry. Tak se například bytosti, které mají domov na Měsíci - samozřejmě jako astrální bytosti - vyskytují za nejrůznějších poměrů na Zemi, kupříkladu když je někde nějaký člověk posedlý bludnými představami nebo když jsou někde pomatení lidé. Zejména v blízkosti blázců se tyto bytosti jakožto astrální bytosti zdržují se zvláštní zálibou. Téměř vždy se nacházejí rovněž v blízkosti médií a náměsíčných lidí; kolem nich se to těmito bytostmi někdy jen hemží a velká část vlivů, jimž tito lidé podléhají, je dána přítomností těchto tvorů. Naproti tomu tam, kde

panuje láska a dobročinnost, kde se rozvíjí humanita, najdete jakožto astrální stvoření prve popsané vlídné, mírné bytosti Marsu a tyto bytosti pak působí v silách, které se tu rozvíjejí. To je pro ně výživou - atmosférou, v níž mohou žít a z níž zase uplatňují na lidi svůj vliv.

Tam, kde vznikají lidské vynálezy, kde pracují inženýři, v technických dílnách, je vytvořena atmosféra pro onen druh vynálezavých saturnských bytostí, který jsem popsal, zatímco tam, kde probíhají nějaké děje, které mají co do činění s duchapřítomností, jsou přítomné bytosti, jež mají sídlo na Venuši.

Vidíte tedy, že člověk je v nejrůznějších životních situacích ustavičně obklopován a obletován těmito elementárními bytostmi, jak bývají také nazývány. Skutečně není nikdy sám, nýbrž cokoli dělá, cokoli podniká, je to zároveň příležitostí k rozvoji množství bytostí. Jemnější i hrubší činy lidí, ty nejideovější a nejideálnější, stejně jako ty nejzhýralejší, jsou všechny příčinou a příležitostmi k přítomnosti takovýchto stvoření, která zasahují do sil lidí a působí v nich a která musíme znát, chceme-li životu opravdu rozumět. Kdo do těchto věcí nevidí, jde životem naprosto slepě. Oč tu jde, není pouhá teorie ani teoretický požadavek, nýbrž jde o to, aby tyto věci vešly bezprostředně do praxe. Neboť teprve bude-li člověk v příštích dobách pozemského vývoje víc a víc poznávat, která stvoření jsou těmi či oněmi činy a okolnostmi vyvolávána, bude se krok za krokem učit správně se chovat. Všechno, co člověk dělá, je jako volání na neznámé bytosti. Měsíční bytosti, mezi nimiž jsou i velmi zlomyslní rošťáci, si troufají nejen na blázny a média, ale například i na malé děti, jsou-li překrmovány tak nesmyslně, že to v nich probudí nenasytlost; pak se na ně mohou vrhnout a zkazit jejich vývoj. Z toho vidíte, že je nutné vědět, co člověk celým svým počínáním a celým svým chováním ve světě kolem sebe probouzí.

Tyto bytosti ovšem ani jinak nejsou bez vztahu k člověku. Naopak mají hluboký vztah k naší bezprostřední tělesné stavbě. Z toho, co se nachází v lidském těle, náleží člověku vlastně jen jedna součást, respektive mu může náležet čím dál víc, a to je jeho krev. Krev člověka, krevní míza je tím, co je bezprostředně výrazem jeho Já. Pokud ale nebude stále více dbát na to, aby své Já vnitřně upevňoval silnou a pevnou vůlí, silnou a pevnou duší, pokud mu Já takřikajíc zmizí pod rukama, potom se i v jeho krvi mohou ukotvit jiné bytosti, což pak bude pro člověka velmi špatné, velmi zlé. Naproti tomu je v jiných částech lidského organismu dnes ještě zakotveno a obsaženo mnoho jiných bytostí a my se podíváme, co všechno vlastně do tohoto lidského těla vystrkuje svá tykadla, co všechno se v lidském těle ukotvuje. Tady se musíme na lidské fyzické tělo podívat poněkud blíže.

Víte, že krev, která proudí cévami a rozlévá se lidským tělem, je výrazem lidského Já a že bude výrazem lidského Já čím dál více, pokud Já samotné bude se stále větší silou nalézat samo v sobě svůj střed, své vnitřní silové centrum. V jiných částech

organismu, v jiných orgánech získá Já vládu teprve v mnohem vzdálenější budoucnosti. Dnes je v těchto součástech lidského těla obsaženo ještě mnoho jiných bytostí. Za účelem naší úvahy se teď podívejme na tři úrovně šťáv: na chylus, lymfu a krev.

Možná víte, jaký význam mají pro člověka tyto tři druhy šťávy. Víte, že když člověk požije potravu, je nejprve přípravnými orgány dopravena do žaludku a promíchána s příslušnými šťávami, které vylučují žlázy, aby mohla být zpracována ve střevech. Potrava je tu uvedena do tekutého stavu, do podoby takzvané potravní kaše, která je střevy vedena dál. To, co může člověku posloužit jako živina, pak maličké orgány, nazývané střevní klky, převádějí do těla, aby to ve formě výživných šťáv sloužilo k jeho neustálé výstavbě. Je to určitý druh látek, které máme v těle a kterým říkáme chylus.

Potom možná také víte, že kromě chylu, který vzniká tím, že potravu vniká zvenčí do lidského těla, jsou uvnitř lidského těla také souběžně vedoucí cévy, které vedou mízu, jež je v jistém ohledu podobná bílé tekutině naší krve. Tato míza také proudí celým lidským organismem v jistých cévách a tyto cévy vedou mnohdy společně s krevními cévami, které nazýváme žíly, protože obsahují modročervenou krev. Tyto cévy do sebe pojímají dokonce i chylus. Tekutina, již obsahují, je lymfa. Je to šťáva, která je oproti potravní šťávě, tedy chylu, takříkajíc zduchovnělá. Lymfatické cévy, jež vedou mízní tekutinu, probíhají celým lidským tělem; prostupují v jistém ohledu dokonce i kostní dřev a to, co vedou, do sebe pojímá i potravní kaši, to jest chylus. Vše, co je v levé polovině těla a v dolních končetinách - od levé strany hlavy a levé strany trupu až k levé dlani a oběma nohám - veškerá lymfatická tekutina, která se tu rozprostírá a rozlévá, se shromažďuje a teče do levé podklíčkové žíly a ústí pak do krevního oběhu. Jen to, co je v lymfatických cévách na pravé straně hlavy a na pravé straně trupu, se sjednocuje a vede lymfu do pravostranné podklíčkové žíly; lymfatické cévy se tak stávají výrazem jedné důležité skutečnosti.

Vidíte, že člověk je tím rozdělen na dvě části, a to nikoli symetricky, nýbrž tak, že jedna část zahrnuje všechny dolní části těla a levou polovinu trupu a hlavy, zatímco druhou část tvoří pravá strana trupu a hlavy. To je druhá šťáva, která v člověku pulzuje a která má mnohem blíže k duševní oblasti, než je tomu v případě chylu, tedy žaludeční a střevní šťávy potravní kaše, ačkoli duševní stavy mají významný vliv i na trávení a celý koloběh potravní šťávy. S lymfatickou mízou však souvisí duševní stavy mnohem hlouběji. U člověka, který je velmi činný, velmi aktivní, proudí lymfa mnohem živěji než u někoho, kdo je pohodlný, lenivý a nic nedělá. A tak bychom mohli uvést mnoho duševních stavů, které souvisejí s průběhem lymfy v lidském těle.

Třetí šťávou je krev, o níž jsme častěji mluvili. Dělí se na červenou životadárnou krev bohatou na kyslík, která proudí v tepnách, a na modročervenou krev bohatou na

uhlík, která proudí v žilách. Zatímco krev je projevením, výrazem našeho Já, lymfa je v jistém směru výrazem, projevem lidského astrálního těla. Tyto věci se ovšem neprojevují pouze v jednom směru. V jiném směru je výrazem astrálního těla nervová soustava. Ve směru, jímž se dnes budeme zabývat, je projevem, výrazem astrálního těla skutečně lymfa. Jako může člověk vykonávat dvě povolání, je tomu stejně i s lidským astrálním tělem: na jedné straně je budovatelem nervové soustavy, na druhé straně budovatelem, tvůrcem lymfy. Podobně lidské éterné tělo je budovatelem a tvůrcem celé soustavy žláz, přičemž jiným způsobem je budovatelem, organizátorem, tvůrcem a vládcem oběhu chylu, tedy potravní kaše. Taková je tedy prozatím souvislost těchto šťáv proudících v lidském těle s články lidské přirozenosti samotné.

Musíme si ovšem uvědomit, že Já naprosto není jediným pánem v lidském astrálním a éterném těle. Člověk postupně ve vývoji získává svým Já stále větší vládu nad svým astrálním a éterným tělem, když své astrální tělo přetváří v duchovní svébytnost neboli manas a své éterné tělo přetváří tak, že Já získává vládu nad životním duchem neboli buddhi. Dokud však člověk nemá vládu nad těmito částmi své bytosti, do té doby jsou s těmito lidskými [bytošnými] články spojeny jiné bytosti.

V lidském astrálním těle se nacházejí jiné bytosti, zavrtané jako červi v sýru - promiňte mi to nechutné přirovnání, ale je tomu tak. Do tohoto astrálního těla jsou včleněné a mají s ním co do činění astrální bytosti, o nichž jsem vám řekl, že jejich pravým domovem je Měsíc nebo Mars, podle toho, zda jsou dobrého nebo zlého ražení. Tyto bytosti se ukotvují v astrálním těle. A lymfa, ona bělavá míza, která proudí člověkem, patří k tělu bytostí žijících v našem astrálním světě. Ovšem tyto bytosti, které v podobě astrálních bytostí nalézáme na astrální pláni a jejichž skutečným domovem je Měsíc nebo Mars, neexistují tak názorným způsobem jako skupinová Já zvířat. Jsou však takové astrální povahy, že v jistém ohledu přece jen můžeme říci: Jako máme ve zvířatech, například ve skupině lvů, určitý projev bytosti, s níž se na astrální pláni setkáváme jako s ucelenou osobností, jako se lvím Já, tak máme, byť ne natolik názorně, v lymfě prostupující lidské tělo projev těchto astrálních bytostí, jejich vystrčené články.

Můžete se tedy zeptat, jestli tyto astrální bytosti mají něco jako fyzickou existenci, podobně jako mají skupinové duše zvířat, jako má skupinové Já druhu lev v jednotlivých lvích jedincích projev zde na fyzické pláni. Pokud byste se takto zeptali, musel bych vám odpovědět: Ano, to mají. - Jako jsme u zvířat viděli, že astrální skupinové Já vystrkuje své jednotlivé články do jednotlivých lvích jedinců, tak sem své fyzické bytosti vystrkují i tyto astrální bytosti. Nemohou je ovšem takto zvenčí vstrčit do fyzické pláně, ale potřebují na fyzické pláni bytosti, na nichž mohou parazitovat, jichž se přichytí a zavrtají se do nich. Parazitují zde na lidech. Kdyby tady na Zemi nebylo lidských bytostí, brzy by se se Zemí rozloučily, protože by nenašly příbytek; nelíbilo by se jim tu. Jsou však bytosti, lidé a vyšší zvířata, které mají lymfu: tady, v lymfě mají

tyto bytosti fyzický projev. V našem těle tak pulzuje nejen hmotná látka, nýbrž v každém takovém koloběhu se pohybují, a sice v celých hejnech, takoveto bytosti, které cirkulují člověkem, pohybují se jím a v lymfě mají své tělo, zatímco samotný člověk, člověk Já, má své tělo zatím pouze v krvi. A podle toho, jestli člověkem obíhají více bytosti Měsíce tohoto druhu, nebo bytosti Marsu tohoto druhu, získává jeho lymfa zvláštní charakter. Obíhají-li tělem člověka více bytosti Měsíce, má sklon spíše ke zlobě, k hněvu a vzteku; obíhají-li jím více bytosti Marsu, pak je člověkem, který tíhne spíše k mírnosti, laskavosti, vlídnosti. Vidíte tedy, že člověk je prostoupen nejen šťávami, ale i duchy, a že člověku porozumíme jen tehdy, víme-li, že je prostoupen nejen šťávami, ale i duchy.

Budete-li jasnozřivě zkoumat to, co se nazývá chylus, tedy co je vnějším výrazem především lidského éterného těla, budete i tady mít ukotvené a včleněné podobné bytosti. To, co tu je včleněné, jsou především bytosti, které jsme prve charakterizovali na jedné straně jako dobré a na druhé straně jako zlé venušské bytosti, tedy bytosti, jejichž domovem je Venuše a které se nacházejí v našem devachanském světě. Tam jsou pro jasnozřivou schopnost osobnostmi, svůj projev ve fyzickém životě mají pak v lidské potravní šťávě, v chylu, jakkoli to vypadá zvláště. V této potravní šťávě prostupující lidské tělo žijí bytosti, jejichž vlastním domovem je devachanská pláň a které, nakolik na sebe berou fyzické tělo, žijí fyzickým životem na Venuši. A jelikož Venuše svými silami jistým způsobem souvisí s celou naší pozemskou vegetací a se vším, co jinak na naší Zemi žije, pochopíte, jaká souvislost existuje mezi tím, čím se člověk živí, a tím, co se z člověka působením této potravy stává. To totiž naprosto není lhostejné. Ve všech rostlinách, a samozřejmě i ve zvířatech, žijí vlivy venušských bytostí - na jedné straně vlivy bytostí dobrých, mírných, vlídných, na druhé straně vlivy divokých venušských bytostí, které jsem vám vylíčil jako bytosti loupeživé a vzájemně spolu bojující. Podle toho, zda na naše zvířata nebo rostliny působí ty jedny, nebo ty druhé bytosti, jsou maso nebo rostliny takové, že když se promění v potravní šťávy, zabudovávají člověku do těla ctnosti, nebo neřesti.

Ze stanoviska ještě vyššího, než bylo možné ukázat vám v dřívějších přednáškách,² na tom vidíte důležitost toho, abychom z duchovně-vědeckého hlediska znali, abychom věděli, pod jakými vlivy se nachází tato a pod jakými vlivy zase ona rostlina a které zvíře podléhá tomu či onomu vlivu. Můžete se z toho poučit, že například ten, kdo ví, že v určitém kraji prospívají ty či ony rostliny a zvířata, jež se nacházejí pod tím či oním nebeským vlivem, chápe, že se zde musí vytvořit zcela určitý národní charakter, protože ve všem, co člověk přijímá jako potravu, kterou získává ze svého okolí, jí nejen látky, jež ukazuje chemie, ale jí také určité duchy; ti pak procházejí jeho ústy do žaludku a rozprostírají se v jeho bytosti. Otevírá se nám tu perspektiva, jak lze na základě hlubšího geografického uzpůsobení určitého kraje poznat charakter národa.

Nezapomínejte na poznámku, kterou můžete najít v reprodukci přednášky o Otčenáši,³ v níž byla tato skutečnost popsána ze zcela jiného hlediska, kde jsem vám řekl, že s ohledem na své éterné tělo je člověk jistým způsobem spojen s celým národem, svým astrálním tělem je pak spjat se svým bližším okolím.

Zde máte z ještě hlubšího stanoviska ozřejmeno, jak se charakter národa utváří na základě duchovních bytostí, které lidé přijímají s potravinami. Je to jeden z prostředků, jimiž velké duchovní vedení Země rozděljuje různé národní charaktery na Zemi, když potraviny, jež způsobují to či ono, rozdělilo tak, že v získávané potravě se projeví ten či onen národní charakter. Nevede to ovšem oklikou k materialismu, nýbrž duchovní věda ukazuje, že všechno materiální, hmotné je projevem ducha a že se duchovní vlivy způsobem, který člověk ani nezná, šíří dokonce i v člověku.

Obtížnější k porozumění je způsob, jak na člověka uplatňují vliv bytosti Saturnu. Jsou to duchové, kteří okamžitě, když se na něco podívají, mají nějaký vynález, na druhé straně rozvíjejí strašlivě zhýralé vášně smyslného druhu, proti nimž je všechno, co v tomto ohledu může rozvinout člověk, pouhou dětskou hrou. Tito saturnští duchové se do lidského těla vkrádají ještě tajuplnějším způsobem, totiž prostřednictvím smyslových počitků. Když člověk zaměří zrak na krásnou, čistou a ušlechtilou věc, podnítl to v něm určitou představu; zaměří-li zrak na věc nečistou, neušlechtilou, podnítl to v něm jinou představu. Jakmile se vnějšími dojmy vyvolá v duši představa, vkradou se do člověka okamžitě saturnští duchové, dobří i zlí. Člověk se tak vším, co kolem sebe rozvíjí na základě pouhé sympatie nebo

antipatie ke svému okolí, k tomu, co vidí, slyší a cítí, vystavuje vkrádání těch či oněch saturnských duchů. Když vnímá, vstupují do něj očima, ušima i celou kůží. Pro okultní pozorování je například nehorázné, jak zhýralí duchové se v některých parfémecích, jež se v lidské společnosti velice cení, vkrádají do nosu lidem, kteří se nacházejí v takovém prostředí, nehledě na to, co se vkrádá do nosu těm, kdo sami takové parfémecy nosí na sobě.

Tady vidíte, jak jemně a důvěrně musíme z duchovního hlediska pozorovat i ty nejvšednější věci, chceme-li si udělat jasno o životě. Mohl bych vám mnoho vyprávět o lidech, kteří více či méně vědomě či nevědomě dovedli velet takovýmto duchům, působícím na člověka zejména skrze pachy a spolu s pachy se do něj vkrádajícím. Kdybyste znali hlouběji a důvěrněji leccos z dějin té či oné doby, zejména z francouzských dějin za doby Ludvíka XIII., XIV. a XV. se vším uměním, jež se tam rozvíjelo, kdy vůně skutečně hrály v intrikách důležitou roli, pak byste měli potuchu, co dokážou lidé, kteří vědomky či nevědomky dovedou velet duchům vkrádajícím se v parfémecích a vůních do lidského smyslového vnímání. Mohl bych vás odkázat na jednu velmi přitažlivou knihu, kterou před nedávným napsal ministr jednoho malého dvora. Napsal ji samozřejmě zcela bez znalosti těchto skutečností, o účincích má však

jasno. Je to velmi zajímavá kniha⁴ o jednom malém dvoru, na němž se v posledních letech udála jistá důležitá katastrofa. Dotyčný ministr a hodnostář v knize na základě svých pamětí líčí působení osoby, která dovedla určitým způsobem velet vůním s jejich duchy. A líčí to s jistým uspokojením, protože proti tomu byl vyzbrojen a nedal se napálit. Vidíte, že tyto věci nejsou bez významu a bez účinku ani pro životní praxi. Nechápe-li život jako slepí materialisté, nýbrž jako vidoucí lidé, pak můžeme všude cítit duchovní vlivy, a teprve ten, kdo zná tyto vlivy, rozumí životu.

Vidíte tedy, že si člověka musíme představit jako značně komplikovanou bytost, jako příslušníka lecjakých světů a společníka lecjakých bytostí. Kdo na stezce okultního vývoje postupuje dál a dál k vyšším poznatkům, poznává tyto bytosti v jejich osobitosti, a teprve tím se od nich osvobozuje a může na ně svobodně nahlížet. Pojmout do sebe pravdu o vyšších světech znamená skutečně se osvobodit a dozrát, protože se díky tomu učíme lépe se vyznat v působeních a impulzech, které pulzují a proudí našim životem. Učit se v něčem vyznat zároveň znamená stávat se vůči tomu svobodným a nezávislým.

A jako můžeme poukázat na určité štávy, které člověkem pulzují, tak se můžeme zmínit i o jednotlivých lidských orgánech, v nichž opět nalézají svůj výraz, svůj projev bytosti vyšších světů. Například bytosti, které jsem vám líčil nakonec jako bytosti saturnské, nalézají v jistém ohledu výraz v lidských játrech. Samozřejmě si musíte uvědomit, že duchovní věda, chcete-li ji skutečně poznat, je velmi, velmi komplikovaným oborem.

V souvislosti s lidskou evolucí probíhající během saturnského vývoje jsem vám vysvětlil, že působením sil Saturnu byl vytvořen první zárodek smyslů. Saturn tak i dnes stále ještě na člověka působí a z lidských orgánů, vnitřních tělesných orgánů jsou to játra, na něž mají saturnské síly velký a intenzivní vliv. Proto musí člověk, který je na cestě k tomu, aby ve svém vývoji vše saturnské postupně překonával, vyrůst nad rámec sil ukotvených v jeho játrech. V játrech jsou vskutku ukotveny síly, nad jejichž rámec musí člověk stále více vyrůstat, které však byly nutné k tomu, aby dospěl do své současné formy a podoby. A játra jsou orgánem, který obsahuje síly, jež musí člověk nejméně přemáhat. Jistým způsobem si to můžete ověřit na jednom vnějším projevu, na jednom vnějším výrazu. Můžete se například přesvědčit, že v době, během níž člověk především buduje své tělo, tedy v době před narozením a hned po narození, mají játra v poměru k ostatnímu tělu největší rozsah. Potom jsou v poměru k ostatnímu tělu stále menší a menší. Pokud byste chtěli udat velikostní poměr ke zbývajcímu lidskému tělu bezprostředně při narození, mohli byste říci, že to je jedna ku osmnácti, kdežto později játra natolik ustupují, že jsou k ostatnímu tělu v poměru jedna ku šestatřiceti. Poměrně se tedy zmenší na polovinu a člověk již jen čistě přirozeným vývojem přemáhá síly, které jsou v játrech ukotvené.

Tím, že člověk na Zemi aspiruje na vývoj ke stále vyšší duchovnosti, získává jako vnější fyzický výraz schopnost přemáhat síly jater. V jistém smyslu protikladným orgánem vůči játrům jsou plíce, tedy orgán, který do člověka nevpěchovává všechno egoistické - neboť to dělají játra - nýbrž člověka volně otevírá navenek, kde se prostřednictvím vzduchu, jež přijímá a opět odevzdává, nachází v ustavičné komunikaci s vnějším světem. V plících probíhá spalování. Červeno- modrá krev bohatá na uhlík vstupuje do plic a spojením s kyslíkem se přeměňuje na červenou krev schopnou života. Jako se u hořícího plamene látky spojují s kyslíkem, tak probíhá spalovací proces i v plících. Dýchání je v jistém ohledu pochodem spalování a tímto pochodem dýchání a spalování je člověku dána možnost aspirace na stále vyšší vývoj. Vybuďovaly ho síly, jež dospívají do svého úplného konce v játrech. Z moci těchto sil poutajících ho k Zemi ho vyřvávají síly, které jako oheň přijímá ze vzduchu. Oheň, který člověk přijímá ze vzduchu a který se vyjadřuje v jeho dechu, je tím, co ho vede ke stále vyšším a vyšším sférám.

Pověst, báje bývá vždy hlubší, moudřejší než naše zdánlivě tak pokročilá věda. Rys lidského života, který jsem právě zmínil, je velkolepě vyjádřen v pověsti o Prométheovi. Je-li řečeno, že Prométheus přinesl lidem oheň z nebes, pak se tím vyjadřuje, že Prométheus se podílí na onom procesu, který se projevuje v dýchání a vede člověka stále výš. Zároveň je však nádherně rozvedeno: Jelikož se Prométheus pozvedá nad síly, které lidi poutají k pozemskému světu, a tím se dostává do protikladu k pozemské síle, a jelikož je tím, kdo dal jako první člověku možnost mít tuto sílu ohně, musí za to trpět. Toto utrpení je nádherně ztvárněno jako skutečnost, která je základem této pověsti: sup připoutanému Prométheovi užirá játra! Jak by bylo možné krásněji a moudřeji znázornit, že síly, jež do nás proudí s procesem dýchání, šírají játra, a že ten, kdo napřed učiní to, co bude lidstvo činit v daleké budoucnosti, tu stojí jako ukřižovaný; jak to, co sestupuje, co přichází z ovzduší, žere játra!

V bájích, pocházejí-li od zasvěcenců, tak zasvěcenci vyjádřili velké moudrosti bytí. Neexistuje z mystérií načerpaná báje, která by skutečně nevyjadřovala hlubokou moudrost, již si také zase můžeme ověřit. Když pak k bájím přistoupíme vybaveni skutečnostmi duchovní vědy, staneme s úctou před těmito bájemi, které, jak se právem říká, člověku zjevily vyšší duchovní bytosti, aby se lidé zprvu v obraze učili tomu, co mají v pozdějších dobách získat v podobě jasných představ. Stále více bude vycházet najevo, že báje obsahují moudrost a že chceme-li v nějaké oblasti života nalézt ztvárnění té nejhlubší moudrosti, musíme jít k báji. Ti, kdo svá díla tvořili z hlubin umění, toto poznali.

Například základem celého vztahu Richarda Wagnera k báji je hluboká pravda, i když je u něj vyjádřena uměleckým způsobem. Naše doba se opět pozvedne od pouhé

fyzické každodennosti k plně duchovnímu proudu. Když takto nahlédnete do toho, co pulzuje v naší době, budete ve stále hlubším smyslu chápat úkol duchovní vědy.

Vyšli jsme tedy z úvah o vyšších světech a ze souvislosti jsme poznali, co je vlastním posláním duchovní vědy: dát člověku možnost poznat život a v jeho působení a konání ho stále více uvádět do toho, co tajuplně spolupůsobí, když pohne rukou, když jedná v duchu, duši a těle. Má kolem sebe společníky a poznáním ducha si bude tyto bytosti víc a víc uvědomovat a v souladu s nimi žít a konat. Duchovní bádání mu tak otevře dveře k úplné skutečnosti a dá mu schopnost uvádět v život poznání a moudrost.

Berlín, 6. ledna 1908